

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *György László*

Cím: *„Koporsók és bölcsők úsztak versenyt a pesti utzákon.”*

Forrás: *Pesti Napló*

132

(Hely)

1938 III. 23.

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy

614.81

Hely

Idő

„1838”

Személy

„Koporsók és bölcsők úsztak versenyt a pesti utzákon...”

Százesztendős a nagy pesti árvíz, amely közel 10.000 embert kergetett el Pest-Budáról

(Saját tudósítónktól.) Száz esztendővel ezelőtt, 1838 március 15-én este tíz órakor kétségbeesett jajongással szólaltak meg a belvárosi plébániatemplom harangjai. Ezt a jajkiáltást átvette a lipótvárosi templomnak, a ferencesek templomának és az egyetemi templomnak valamennyi öregharangja és néhány percen belül már az egész város tudta, hogy a Duna áttörte a Pestet védő legbiztosabbnak hitt gátat, amely a régi Klopfingerháznál, a mai Akadémia uccában, eddig szilárdan ellentállt a piszkosvízű Duna ostromának. Pest és Buda élete ezekben az időkben este tíz órakor már elhagyottabb volt, mint ma egy magyar falué. Az uccán csak minden húszméterre égett egy-egy lámpa és a csapszékek, kéteshírű kocsmák vendégein kívül nem igen akadt virrasztó lélek a városban. Talán csak a mai Erzsébet téren,

az akkori Ujvásártéren a reggelt váró falusi vásárokat érte éberen a legelső pillanatban a veszedelmet hirdető harangzúgás. De pillanatok mulva ébren volt a város.

Egykorú kép a pesti árvízről

A pánik az első negyedórán kitört. A házak kitért ablakaiban nők és gyermekek sikongattak és ember nem juthatott olyan gyorsan ágyából az uccára, mint ahogy a Duna jege, piszkos áradata öntötte végig a sikátorokat.

Harsogva szaladt az ár végig a mai Zrinyi uccán, Tisza István uccán, másfélméteres hullámokkal verte a házak falát és mázsás jégtáblákkal pozdorjává zúzta az uccai fákat. Az árvíz behatolt a dunaparti görög templom cintermébe is, koporsókat ragadott ki onnan, amelyek aztán házkapukkal, segítségért sikoltozó elsodort emberekkel, bölcsőkkel, bútordarabokkal, állatokkal együtt hömpölyögve úsztak a szűk belvárosi uccák között. A város polgársága felkészülhetett volna erre a veszedelemre, de ehelyett napok óta csak ki-kísétált a gátakhoz és nézte, miként emelkedik egyre veszedelmebben a Duna vize. Március 13-án már olyan magas volt a víz, hogy át is csapott a gátakon. De Pest józsefnapi vásárra készült s ilyenkor a lacikonyhákban nagy evés-ivás folyt, tamburások, cigányok és dudások fújták, muzsikáltak a talpalávalót. Pest nem akarta hinni, hogy az árvíz árthat a józsefnapi vásárnak. A polgárok elmondottak egy-egy gyors Miatyánkot a szomorú barokk szervita Mária-szobor előtt, gyertyát is gyújtottak neki és azt hitték, hogy Mária, valamint az osztrák katonaság pionirosztagai legyőzik az árvizet.

Nem így történt.

Ágyúzzák a jéghegyeket

József nádor, aki legfőbb építője volt ennek a városnak, ekkor már többször kifejezést adott aggodalmának az osztrák katonai mérnökök előtt, a hitvány dunai gátak miatt. Erősebb felépítésű gátövezetet sürgetett Pest és Buda számára, de csak terveket kapott Bécsből, hatalmas árkus papirosokat, amikre később elkeseredéssel jegyezte meg, hogy „egy ember munkabírását, tettkedvét fel bírják tartóztatni, de a Duna

vizét már nemigen. Pest és Buda évről évre tovább szenvedett a Duna tavaszi áradásaiól, tavasszal a Felvidék megáradt folyói jégtablákat hömpölygettek a Dunába és most — 1838-ban a váci kanyarulatnál elszorult ez a jégtablalegy. Az irtózatos víztömeg utat keresett magának s kiöntött a partokon, elvitte a visegrádi, esztergomi vidék faluinak felét, majd örült dühével Pest felé fordult. Itt talán nem is lett volna már baj vele, annyira visszatért medrébe, de lenn a Csepelsziget csúcsánál ismét megakadtak a jégtablák és eltorlaszolták a vízmedret. A pesti katonai parancsnokság utász-századokat vezényelt ki a csepeli jégtorlaszhoz és már

az áradat kitörése előtt ágyúkkal lövette a jéghegyet, sajnos, szinte minden eredmény nélkül. A jéghegy egyre nőtt, elnyelte az ágyúgolyókat is. A pesti polgárság bámulatos hidegvérrel hallgatta ezt a messziről dörgő ágyúszót, de amikor az éjszaka sötétjében rátört az árvíz, amely az első órában elöntötte a belvárost és a mai Körút vonalán is túljutott, olyan fejtelenség fogadta a borzalmas természeti csapást, hogy az árvíz kezdő éjszakája közel 150 ember életébe került.

A fiatal arisztokraták szerepe

Ma már az iskolakönyvekből is jól ismert az a szép és bátor munka, amellyel a fiatal magyar arisztokrácia az árvízkárosult polgárság segítségére sietett. Gróf Széchenyi Istvánt alig tudták betegágyában visszatartani, hogy ki ne rohanjon szeretett Pest-Budájának megsegítésére. Wesselényi Miklós, az »Árvízi hajósc« ugyancsak beteg, súlyos torokgyulladással dolgozott a már víz alá került Terézvárosban. Dereglyéjéről többször vízbe vetette magát és így mentett ki öregebb embereket, fiatal gyermekeket. A mai Nagymező uccában az egyik összeomló ház faldarabjai megsebeztek arcát, félvállát, de be sem engedte kötözni

sebét, nehogy ezzel is időt veszítsen. A Dob uccában, a Klauzál téren, a mai Wesselényi uccában, Dohány uccában egész sora dőlt össze a házaknak már az első éjszakán. Wesselényihez hasonló titáni küzdelmet folytatott nyolc emberével gróf Szapáry Ferenc és a fiatal báró Podmaniczky. Gróf Desseffy Aurél a mai Kisdiófa ucca és Dob ucca sarkán egyszerre három embert hozott ki egy házból, amely abban a pillanatban

omlott össze, amikor a létrát visszahúzták a dereglyére. Báró Prónay Albert válláival tartotta fenn az öszeroskadó padlástartót, amíg az alatta levő három kisgyermeket biztonságba helyezték. Ennél a mentésnél inszpekadást kapott, de még így is további negyvenyolc órán keresztül hajózott a pesti uccák lagunáin.

A Dunaparton a régi Vigadóépület, a Wurm-udvar teljesen ép maradt és nem öntötte el az áradat a mai Erzsébet teret sem, ahol hétezer ember szorongott fél-örülten a félelemtől az első éjszakán. A piszkos áradat elkerülte a Ferenciek magasabban fekvő templomát is. A Teréz-templom belsejét elöntötte az ár, kimosta a rémülten imádkozó embereket a padokból, leszakította az oltárt és a gyóntatószékeket összetörte. Ugyanez volt a helyzet a Rókus-kápolnában is, ahol egy imádkozó asszony rémültében szörnnyehait az oltár előtt.

Az árvíz szomorú mérlege

A harmadik napon sikerült végre Csepelnél átszakítani a gátat a katonaságnak és a víztenger eltűnt a pesti uccákról. A mai Andrássy út egyrészét, a Veres Pálné uccát, Szerb uccát, a budai Döbrentei teret csaknem térdig érő mocsok, iszap borította az árvíz után és a döglött állatok, kutyák, macskák, lovak tetemei a hirtelen tavaszi napsütésben pokoli büzt árasztottak. A József- és Ferencváros földszintes uccasorai közül a házakat valóságos eltörölte a föld színéről az áradat. Pestnek ebben az időben 4254 háza volt. A 4254 ház

közül 2281 teljesen romokban hevert és 536 ház erősen megrongálódott. A Nemzeti Múzeumot féltették a legjobban, de az épületnek alig történt valami baja. Buda alsó városában és Óbudán a házaknak háromnegyed-részét, 714 házat tett tönkre az árvíz. A vízbefullt, összeomló házak által halálra sujtott áldozatok száma 150 volt.

10 000 ember hagyja el Pestet

A borzalmas árvíz után József nádor a legerélyesebben kezébe vette a védőgátak építésének ügyét. A pesti városi tanács addig sok esetben anyagiak hiányára hivatkozott, most azonban az árvíz hozott pénzt mindenre. Egész Európa megmozdult, Franciaország, az olasz tartományok, Németország, Ausztria, Oroszország nagyobbösszegű adományokkal siettek segítségére az árvízkárosult Pest-Budának. A bécsi Burgtheater díszelőadást rendezett a pesti árvízkárosultak javára. Az építkezés rögtön megindult és nekifogtak a nagyarányú gátépítéseknek is.

A pesti polgárság egyrészének azonban már nem volt több bizalma a Duna két partján elterülő városhoz. Valóságos népvándorlás indult meg 1838-ban az árvíz után. 101.750 volt 1838-ban Pest és Buda lakosainak lélekszáma. Ez a szám 1830 óta évenkénti két-háromezres gyarapodásból nőtt fel. Egy év múltán, 1839-ben már 9126-tal kevesebb ember lakott Pesten és Budán. Elszórártak az egész országban, visszamenek régi városukba, az alföldi falukba, ahol nem kellett a Duna áradásától rettegniük.

Pest város tanácsa 1839-ben a város tíz pontján vörösmárvány tablákat állíttatott fel, amelyekeken március 15-ének kísérteties dátuma és a víz akkori magasságát mutató vízszintes vonal emlékezteti a pesti árvíz-katasztrófára az utókort.

György László